

- OIVA on työskentelymalli, joka vahvistaa työntekijöiden ja vaikeasti puhevammaisten ihmisten vuorovaikutustaitoja. Onnistunut vuorovaikutus lisää puhevammaisen ihmisen mahdollisuuksia olla tasavertainen ja aloitteellinen kumppani.**
- OIVA-työskentelyssä Onnistutaan ja Innostutaan Videon Avulla. Työntekijät videoivat arjen vuorovaikutustilanteita puhevammaisen ihmisen kanssa. Yhdessä OIVA-ohjaajan kanssa työntekijät etsivät videolta onnistuneita hetkiä vuorovaikutuksessa.**
- Onnistuneet vuorovaikutustilanteet käydään yhdessä läpi ja tilanteista tunnistetaan osaavan kumppanuuden elementit (LOVIT®). Ryhmä miettii yhdessä, mitä tekemällä työntekijä onnistui vuorovaikutuksessa.**
- Osaavan kumppanuuden elementtien (LOVIT®) sisäistäminen selkiyttää työntekijän roolia vuorovaikutuskumppanina ja vankentaa hänen ammatillista osaamistaan.**
- Onnistuminen innostaa työntekijää ja koko yhteisöä oppimaan lisää vuorovaikutuksesta. Onnistunut vuorovaikutus tuo iloa työhön.**

Mikä on OIVA-työskentelyn tavoite?

OIVA-työskentelyn tavoitteena on yhteisö, jossa jokainen arjen tilanne nähdään mahdollisuutena tasavertaiseen vuorovaikutukseen. Yhteisön jokaisella jäsenellä on mielipiteitä ja kykyä ilmaista asiansa.

Vuorovaikutus vaikeasti puhevammaisen ihmisen kanssa on usein haasteellista ammattilaisellekin. Kontaktia puhevammaiseen ihmiseen voi olla vaikea saada, yhteistä kieltä ja rytmiä voi olla vaikea löytää tai puhevammaisen ihmisen aloitteet vuorovaikutukseen ovat vähäisiä. Myös työntekijän kiire ja väsymys voivat vaikeuttaa vuorovaikutusta.

Taito toimia tasavertaisena vuorovaikutuskumppanina ei synny välttämättä itsestään, mutta se on opittavissa. OIVA-mallin mukainen työskentely auttaa työyhteisön jäseniä vahvistamaan heidän vuorovaikutustaitojaan.

Osaavan työntekijän kanssa puhevammaisen ihmisen kokee, että hänet hyväksytään omana itsenään ja että hänen osallistumisensa vuorovaikutukseen on tärkeää. Hän voi tehdä aloitteita, ja hänen aloitteisiinsa vastataan. Hän voi vaikuttaa vuorovaikutuksen tahtiin. Hänen halutaan ymmärtävän ja häntä halutaan ymmärtää.

Kenelle OIVA on tarkoitettu?

OIVA-vuorovaikutusmalli on tarkoitettu yhteisöille, jotka haluavat kehittää vuorovaikutustapojaan vastaamaan entistä paremmin vaikeasti puhevammaisten ihmisten tarpeita. Yhteisön työntekijät osallistuvat vajaan vuoden kestäväan työskentelyyn, jota ohjaa koulutettu OIVA-ohjaaja. Työskentelyn edellytyksenä on esimiehen ja koko työryhmän sitoutuminen yhteiseen työhön.

Miten OIVA auttaa kehittämään vuorovaikutusta?

OIVA-työskentelyn lähtökohtana ovat yhteisön ja työntekijöiden itse asettamat tavoitteet oman työnsä kehittämiseksi. Työskentelyn aikana työntekijät ja OIVA-ohjaaja etsivät yhdessä ratkaisuja, miten tavoitteisiin päästään.

OIVA-työskentelyn aikana työntekijät

- havainnoivat omaa työtään ja vuorovaikutusta videolta
- tulevat tietoisiksi omasta osaamisestaan ja roolistaan puhevammaisen ihmisen vuorovaikutuskumppanina
- kiinnittävät huomiota onnistuneisiin vuorovaikutustapoihin (LOVIT)
- käyttävät oppimaansa vuorovaikutuksessa puhevammaisten kumppaneidensa kanssa.

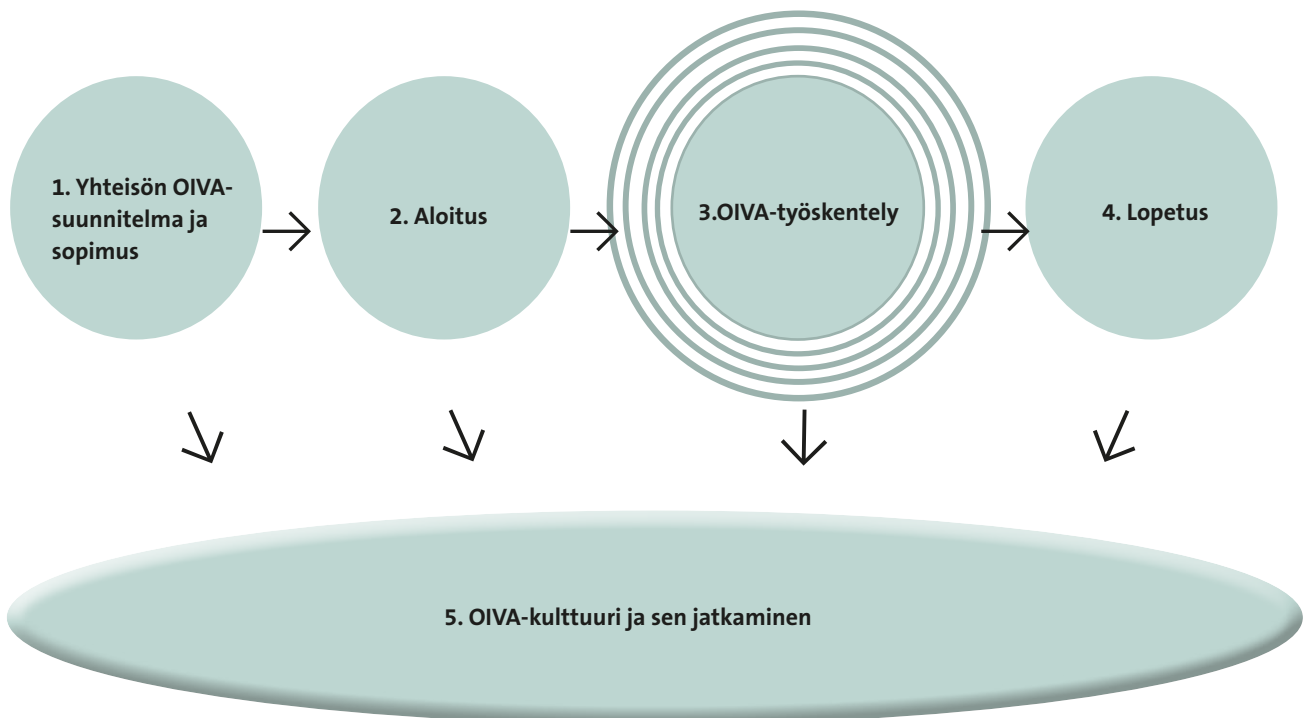
Onnistuneen vuorovaikutuksen perustana ovat työntekijän havainnot puhevammaisesta ihmisestä, hänen tunnelistaan, rytmistään ja valmiudestaan vuorovaikutukseen. Kun vuorovaikutustilanteet videoidaan, työntekijät voivat videolta havainnoida puhevammaisen ihmisen pieniäkin viestejä. Samalla he näkevät, miten he itse toimivat vuorovaikutustilanteessa. Videolta etsitään ja löydetään onnistuneita vuorovaikutustilanteita, joiden avulla omaa toimintaa kehitetään.

OIVA-työskentelyn aikana työntekijät oppivat arvostamaan toistensa tapaa olla puhevammaisen ihmisen kanssa ja näkevät vuorovaikutuksen entistä tärkeämpänä osana työtään. He myös alkavat arvostaa puhevammaisen kumppaninsa tapaa olla vuorovaikutuksessa. Onnistumisen kokemukset vahvistavat työntekijän myönteistä kuvaa itsestään osaavana vuorovaikutuskumppanina.

Työntekijän selkeä käsitys omasta roolistaan ja osaamisestaan vahvistaa hänen ammatillista identiteettiään ja tukee samalla vaikeasti puhevammaisen ihmisen mahdollisuuksia olla tasavertainen ja aloitteellinen vuorovaikutuskumppani.

Miten OIVA-työskentely etenee?

Kuva. OIVA-vuorovaikutusmalli®

- 1. Yhteisön OIVA-suunnitelma ja sopimus.** OIVA-ohjaaja perehdyttää yhteisön esimiehen OIVA-vuorovaikutusmalliin. Yhteisön esimies ja ohjaaja tekevät työskentelystä suunnitelman ja sopimuksen.
- 2. Aloitus.** OIVA-ohjaaja tutustuu yhteisöön, keskustelee jokaisen osallistujan kanssa, kouluttaa ryhmän (OIVA-koulutus) ja sopii ryhmän kanssa työskentelyn tavoitteesta. Itse asetettu tavoite jäsentää työskentelyä. Se auttaa työntekijöitä määrittelemään, mitä vuorovaikutukseen liittyvää kysymystä he haluavat tarkastella ja miten he käytännössä pääsevät tavoitteeseensa.
- 3. OIVA-työskentely.** Työskentelyssä Onnistutaan ja Innostutaan Videon Avulla. Arjen tilanteista kuvattuja videoita havainnoidaan osaavan kumppanuuden LOVIT®-elementtien avulla. Tavoitteena on, että työntekijät löytävät yhdessä OIVA-ohjaajan kanssa konkreettisia ratkaisuja arjen vuorovaikutustilanteisiin. Työskentely sisältää kuusi Oivariihi-tapaamista. OIVA-ohjaaja ohjaa yhteisön työskentelyä asetetun tavoitteen suuntaisesti. Hän valitsee työntekijöiden kuvaamista videoista ryhmän tavoitteeseen ja kysymykseen liittyviä lyhyitä otoksia. Video-otoksista tunnistetaan yhdessä onnistuneen vuorovaikutuksen osatekijöitä. Vuorovaikutuksen tarkastelussa keskitytään vuorovaikutusta vahvistaviin asioihin. Ohjaaja antaa tilaa työntekijöiden omille oivalluksille ja tarjoaa tukea ja kehittämishaasteita. Oivariihi-tapaamisissa yhteisön työntekijät jakavat ajatuksiaan ja oppivat toinen toisiltaan. Jokaisessa Oivariihessä ryhmä sopii havaintojensa ja keskustelun pohjalta, miten ryhmän jäsenet yhdessä muuttavat toimintaansa seuraavan kuukauden aikana. Riihien välillä ryhmä kokoontuu itsenäisesti arvioimaan tavoitteen ja sopimusten toteutumista ja suunnittelemaan seuraavaa Oivariihi-tapaamista.
- 4. Lopetus.** OIVA-työskentelyn päätteeksi ohjaaja ja työntekijät kokoontuvat, ja ryhmä tekee itselleen jatkosuunnitelman. Lopetusvaiheessa ohjaaja käy kahdenkeskisen keskustelun jokaisen osallistujan kanssa sekä tekee yhteisön OIVA-työskentelystä koosteen esimiehelle.
- 5. OIVA-kulttuurin muotoutuminen ja jatkuminen.** OIVA-työskentelyllä pyritään yhteisön omien tavoitteiden mukaiseen pysyvään muutokseen yhteisön vuorovaikutuksessa. Pysyvä muutos perustuu siihen, mitä työskentelyn aikana on opittu ja oivallettu, sekä yhteisön omaan itseohjautuvaan jatkotyöskentelyyn.

LOVIT® – osaavan kumppanuuden viisi elementtiä

OIVA-vuorovaikutusmallissa osaavan kumppanuuden viisi elementtiä on kiteytetty LOVIT®-muistisäännöksi: **Läsnäolo, Odottaminen, Vastaaminen, Ilmaisun mukauttaminen ja Tarkistaminen.** OIVA-työskentelyn aikana työntekijä oppii käyttämään tietoisesti osaavan kumppanuuden elementtejä.

Läsnäolo

Vaikeasti puhevammaisen ihminen ei aina itse ota kontaktia tai tee vuorovaikutusaloitetta. Kontaktin syntyminen jää silloin osaavan kumppanin vastuulle. Omalla myönteisellä olemuksellaan, katseellaan, hymyllään, äänensävyllään, kosketuksellaan ja vartalon asennolla osaava kumppani ilmaisee läsnäoloa ja kiinnostusta kumppanilleen.

Vastavuoroisen suhteen löytyminen vaikeasti puhevammaisen ihmisen kanssa vaatii usein aikaa, kokeiluja ja kaikkien aistien käyttöä. Osaavan kumppanin tehtävänä on havainnoida, millaisista asioista kumppani on kiinnostunut ja miten hän ilmaisee kiinnostustaan tai haluaan vuorovaikutukseen. Aloitteet saattavat olla hyvin hienovaraisia ja huomaamattomia, mutta vuorovaikutustilanteen näkeminen videolta auttaa niiden havaitsemisessa erilaisissa arjen tilanteissa.

Odottaminen

Vaikeasti puhevammaisen henkilön toimintaa leimaa usein hitaus ja passiivisuus. Hän on tottunut siihen, että häntä nopeammat kumppanit tekevät aloitteita ja ohjaavat tilannetta. Tasavertaisessa vuorovaikutuksessa molemmat kumppanit tekevät aloitteita. Odottamalla puhevammaisen henkilön aloitteita, toimintaa tai reaktioita osaava kumppani kertoo, että hän on kiinnostunut kumppaninsa ajatuksista ja että hänellä on aikaa odottaa niitä.

Antamalla tilaa kumppaninsa ilmaisulle osaava kumppani etsii myös yhteistä rytmiä vuorovaikutukseen. Toimiva vuorovaikutus on kuin tanssia. Kumppanit kohtaavat toisensa tunnetasolla, luottavat toisiinsa ja kumppanin taitoon viedä yhteistä asiaa eteenpäin yhteisessä rytmissä. Ei haittaa, vaikka askeleet välillä sekoavat. Yhteinen luottamus osaamiseen tuottaa iloa molemmille.

Vastaaminen

Vaikeasti puhevammaisen ihmisen viestit ovat monesti pieniä tai tiedostamattomia: hengityksen rytmin muuttamista, äännähdyksiä, silmän tai varpaan liikkeitä. Nämä viestit voivat kuitenkin sammuja, jos niihin ei vastata.

Kuulluksi tuleminen, vastauksen saaminen viestiin ja aloitteen vahvistaminen ovat meille kaikille tärkeitä. Osaavan kumppanin vastaus viestiin voi olla katsekontakti, hymy, kosketus, viestin jäljitteleminen, sen nimeäminen tai pyynnön toteuttaminen. Nähdyn ja kuulluksi tuleminen voi lisätä puhevammaisen ihmisen halua ja kykyä ilmaista itseään uusissakin tilanteissa uusien kumppaneiden kanssa.

Ilmaisun mukauttaminen

Onnistuneeseen vuorovaikutukseen tarvitaan myös yhteinen kieli. Vaikeasti puhevammaiselle ihmiselle tärkeä kieli on olemuskieli: hengityksen tiheys, kehon liikkeet ja toiminta, vartalon jännitys tai rentous, kasvojen ilmeet, eleet ja äänensävyt. Olemuskieli on tärkeä osa meidän kaikkien viestintää, mutta sen käyttämiseen tietoisesti tarvitaan harjoittelua. Taitava vuorovaikutuskumppani mukauttaa omaa ilmaisuaan vastaamaan puhevammaisen kumppanin tarpeita, mikä auttaa löytämään yhteisen tavan olla vuorovaikutuksessa.

Vaikeasti puhevammaisen kumppanin voi saada kiinnostumaan vuorovaikutuksesta käyttämällä hänen tapansa viestiä. Jäljittelyyn pohjautuva vuorovaikutus voi lisätä merkittävästi hänen aloitteellisuuttaan, aktiivisuuttaan ja haluaan ottaa kontaktia. Jäljitteleminen voi auttaa vuorovaikutuskumppanit tasavertaiseen kontaktiin ja olla molemmille turvallinen tapa kohdata.

Yhteisen vuorovaikutustavan löytämistä ja viestin ymmärtämistä helpottaa myös, kun osaava kumppani hidastaa puhettaan, korostaa ja toistaa keskeisiä asioita, käyttää lyhyitä ilmauksia, yksinkertaista sanavarastoja ja lauserakenteita sekä liittyy puheensa tässä ja nyt -tilanteeseen. Ymmärtämistä voi tukea käyttämällä tilanteeseen liittyviä konkreettisia, erilaisia aistimuksia tarjoavia vihjeitä tai puhetta korvaavia keinoja, kuten esineitä, viittomia tai kuvia.

Tarkistaminen

Me kaikki tarvitsemme palautetta siitä, miten viestejämme ymmärretään, jotta löydämme toimivat ilmaisutavat. Vaikeasti puhevammaisen kanssa kommunikoitaessa osaavan kumppanin tehtävänä on tarkistaa ja varmistaa, tuliko itse ymmärretyksi, ymmärsikö itse oikein ja kiinnostaako vuorovaikutus kumppania juuri tällä hetkellä – jatketaanko vai pidetäänkö taukoa. Yhteisymmärryksen löytäminen ei aina ole helppoa. Se vaatii uusia tulkintaehdotuksia ja kenties puhetta korvaavien keinojen kokeilemistä ja käyttämistä.

Yhteisymmärryksen ei yrityksistä huolimatta aina päästä, ja senkin sietäminen on tärkeää. Ymmärtämistä ei pidä teeskennellä. Täydellistä yhteisymmärrystä tärkeämpää on, että osaava kumppani haluaa aidosti ymmärtää toista ja pyrkii mukauttamaan myös omaa viestintäänsä niin, että toinen voi ymmärtää häntä.

